

Maria Cybulska

Rozwój elementów demokracji
socjalistycznej w ustroju
państwowym Polski Ludowej
[przegląd artykułu Mariana
Rybickiego pod tym samym tytułem,
opublikowanego w zeszycie 7

Palestra 8/9(81), 72-73

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W zbiorze zostały zgromadzone tylko podstawowe przepisy nowego prawa wynalazczego. Pamiętać jednak trzeba, że niektóre zapowiedziane akty wykonawcze nie zostały jeszcze wydane przed zakończeniem druku książki. W książce nie zamieszczono też resortowych przepisów wykonawczych.

We wstępie poprzedzającym zbiór autor omówił główne kierunki i podstawowe założenia nowego prawa wynalazczego.

Andrzej Wiśniewski

PRZEGLĄD PRASY PRAWNICZEJ

Rozwój elementów demokracji socjalistycznej w ustroju państwowym Polski Ludowej

to tytuł artykułu Ministra Sprawiedliwości Mariana Rybickiego, jaki został wydrukowany w zeszycie 7 (1964) miesięcznika „Państwo i Prawo”.

„Dwudziestolecie Polski Ludowej daje asumpt do wielu ocen, analiz, porównań (...)” — czytamy w artykule. Autor koncentruje swe wywody na trzech tematach: sejm, rady narodowe, wymiar sprawiedliwości.

Koncepcje ustrojowe Polski Ludowej oparte były od początku na szerokim udziale społeczeństwa. Kierunek ten był wręcz przeciwny tym tendencjom ustrojowym Polski międzywojennej, które wykazywały linię odrotu od burżuazyjno-demokratycznej Konstytucji marcowej na rzecz Konstytucji kwietniowej z 1935 r., noszącej już znamiona faszystowskie. Odwrót ten wyraża się w ograniczeniu roli organów przedstawicielskich, a przede wszystkim Sejmu, z jednoczesnym wzmocnieniem organów wykonawczych, zwłaszcza władzy prezydenta państwa. Równoległe do tych zmian następowały ograniczenia swobody obywateli, delegalizacja partii komunistycznej i stosowanie terroru, także w stosunku do opozycji legalnej, jak o tym świadczy proces brzeski. Coraz wyraźniej zaznacza się ucisk mniejszości narodowych, zwłaszcza mniejszości ukraińskiej i białoruskiej.

Natomiast linię rozwojową 20-lecia Polski Ludowej cechuje stały wzrost znaczenia Sejmu. Zaznacza się stopniowe odejście od praktyki wydawania dekretów przez Radę Państwa i przejęcie przez Sejm całej władzy ustawodawczej. Rozbudowanie prac komisji sejmowych włącza coraz więcej posłów do przygotowywania projektów ustaw, a powołanie w 1957 r. Najwyższej Izby Kontroli, podporządkowanej Sejmowi, pomogło temuż Sejmowi w sprawowaniu funkcji w zakresie kontroli rządu i administracji. Ogromny zasięg tematyki ustawodawczej spowodował włączenie do pracy w komisjach przedstawicieli nauki, którzy są zapraszani jako rzeczoznawcy.

Linia rozwojowa demokracji socjalistycznej wyraża się szczególnie w rozwoju i znaczeniu rad narodowych. W historii rad narodowych w Polsce zaznaczają się cztery okresy. Pierwszy okres trwał od stycznia 1944 do wyzwolenia; w okresie tym wysiłek rad narodowych skierowany był na walkę z okupantem. Drugi okres, który trwał od wyzwolenia do 20.III.1950 r., charakteryzuje się tym, że rady narodowe uzyskały już wtedy uprawnienia przedstawicielskie, ale nie były jeszcze powoływane w drodze wyborów, lecz w drodze delegacji przez organizacje społeczne i polityczne. Trzeci okres obejmuje lata 1950—1954. Okres ten rozpoczyna się od wydania ustawy z dnia 20.III.1950 r. o terenowych organach jednolitej

władzy państwowej. Ustawa ta zlikwidowała podział na administrację rządową i samorządową. W grudniu 1954 r. odbyły się pierwsze wybory do rad narodowych, przy czym zostały zniesione dotychczasowe gminy, jako zaś rady narodowe najniższego stopnia wprowadzono znacznie od nich mniejsze gromady, co w konsekwencji doprowadziło do włączenia szerszych rzesz społeczeństwa do pracy w radach. Wreszcie czwarty okres rozpoczął się w 1955 r. Charakteryzuje się on zwiększeniem uprawnień rad narodowych kosztem zmniejszenia uprawnień władz centralnych.

Przechodząc do problemu udziału społeczeństwa w wymiarze sprawiedliwości, autor podkreśla, że udział ten jest realizowany przede wszystkim przez wprowadzenie do wymiaru sprawiedliwości ławników ludowych, którzy mają pełne prawo orzekania, a więc zarówno co do winy, jak i co do kary (jak wiadomo, sędziowie przysięgli orzekają tylko co do winy). Ławnicy wybierani są na plenarnych sesjach rad narodowych spośród kandydatów wysuwanych na zebraniach pracowników, zebraniach wiejskich i zebraniach członków organizacji społecznych. Uprawnienia ławników ulegają stopniowemu rozszerzeniu. Ustawa z dnia 2.XII.1960 r. w sprawach z oskarżenia prywatnego dopuszcza samodzielne prowadzenie przez ławnika postępowania pojednawczego w tych sprawach.

Spółeczeństwo bierze ponadto szeroki udział w kolegiach karno-administracyjnych (działających przy prezydiach rad narodowych), które rozpoznają sprawy o wykroczenia.

Czynnik społeczny odgrywa również ogromną rolę w sprawach ze stosunku pracy. Wiele spraw z tego zakresu rozstrzygają zakładowe komisje rozjemcze.

W ostatnich latach wprowadzony został eksperyment sądów społecznych. Sądy te odgrywały pozytywną rolę w ochronie mienia społecznego przed drobnymi kradzieżami, co wskazuje na potrzebę ustawowego uregulowania podstawy ich działania. W niektórych miastach powołano również do życia społeczne komisje pojednawcze przy komitetach blokowych; działalność tych komisji ma zapobiegać powstawaniu sporów sąsiedzkich.

Obok udziału społeczeństwa w procesie orzekania, czynnik społeczny odgrywa także wielką rolę w procesie reedukacji osób, które naruszyły normy współżycia społecznego, zwłaszcza jeśli chodzi o nieletnich.

Minister Rybicki kończy swe wywody następującymi słowami:

„W procesie wypracowywania coraz lepszych, przystosowanych do naszych potrzeb i warunków form socjalistycznej demokracji poważną rolę spełnia już dzisiaj nauka polska. Rola nauki w tym zakresie będzie w przyszłości tym donioślejsza, im bardziej trwale i umiejętnie rozbudowywać ona będzie ścisłe związki między teoretyczną wiedzą filozoficzną, prawniczą, ekonomiczną czy socjologiczną a konkretnymi problemami współczesności naszego kraju i socjalistycznego budownictwa”.

○ ochronie własności społecznej w polskim prawie karnym dwudziestolecia

pisze Leszek Lernell w tymże zeszycie (z. 7 z 1964 r.) „Państwa i Prawa”.

Autor przedstawia ewolucję prawa karnego w dziedzinie ochrony własności społecznej w okresie dwudziestolecia. Ewolucja ta jest ściśle związana z przeobrażeniami socjalno-ekonomicznymi, jakie nastąpiły w Polsce Ludowej, a przede wszystkim z procesem powstawania i rozwoju własności społecznej.

W pierwszym okresie nowej państwowości (r. 1944—1945) ochrona własności społecznej związana była z procesem uruchamiania przemysłu. Chodziło przede wszy-